

RPO-733459-VII-7020.8.1/13/AI

Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji w Policyjnej Izbie Dziecka w Białymstoku

1. Wprowadzenie.

Na podstawie Artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 20 maja 2013 r., do Policyjnej Izby Dziecka przy Komendzie Miejskiej Policji w Białymstoku (nazywanej dalej: PID lub Izba), udali się pracownicy Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji* (dalej: KMP lub Mechanizm): Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji) Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog) Michał Kleszcz oraz dr Aleksandra Iwanowska (prawnicy).

Celem wizytacji zapobiegawczej Krajowego Mechanizmu Prewencji, było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania zatrzymywanych nieletnich i dokonanie oceny ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji dotyczących funkcjonowania Izby przedstawionej przez podkom. Agnieszkę Nowakowską – kierownik PID;
- oglądzie wszystkich pomieszczeń Izby, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla nieletnich;
- zapoznaniu się z następującą dokumentacją: książką przebiegu służby, protokołami zatrzymania nieletnich, książką ewidencji nieletnich;

- przeprowadzeniu na osobności rozmowy z nieletnim przebywającym w PID w dniu wizytacji.

W trakcie wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali kierownik PID o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali jej uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: zestawienie statystyczne nieletnich przebywających w PID, Instrukcję w sprawie sposobu postępowania z osobami nieletnimi zatrzymanymi przez jednostki i komórki organizacyjne Komendy Stołecznej Policji, porządek dnia w PID, protokół z kontroli sędziego wizytatora, Decyzję nr 202/2012 Podlaskiego Komendanta Wojewódzkiego Policji w sprawie powołania zespołu ds. wdrożenia koncepcji rozwiązań organizacyjno-strukturalnych, zmierzających do podniesienia efektywności wykorzystania policyjnych izb dziecka.

2. Legalność pobytu.

Izba przeznaczona jest dla 12 osób. W 2012 r. przebywało w niej 331 nieletnich, w tym 279 chłopców i 52 dziewczęta. W 159 przypadkach powodem umieszczenia w PID było podejrzenie popełnienia czynu karalnego; 172 nieletnich zostało zatrzymanych i umieszczonych w Izbie na podstawie art. 40 § 7 *ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich* (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 - dalej zwanej upn.). Z kolei w 2013 r. do dnia 30.04. w Izbie przebywało 108 nieletnich (w tym 80 chłopców i 28 dziewcząt). Większość nieletnich - 52 osoby - została umieszczona z powodu podejrzenia popełnienia czynu karalnego, 31 nieletnich na podstawie art. 40 § 7 upn, a pozostałe osoby na podstawie 40a § 1 pkt 1 lub 2 upn.

Dokonana przez wizytujących analiza dokumentacji wybranych nieletnich nie ujawniła nieprawidłowości w zakresie legalności pobytu nieletnich w Izbie, ani przypadków pobytu w PID dłuższych niż przewidziane w odpowiednich przepisach upn.

3. Personel.

W PID w Białymstoku zatrudnionych jest 10 osób, w tym 9 pracowników oraz kierownik. Zgodnie z udzielonymi informacjami wszyscy funkcjonariusze legitymują się wykształceniem wyższym, a 7 – wykształceniem wyższym pedagogicznym

W kwietniu 2013 r. dla kadry PID zorganizowano zajęcia doskonalenia zawodowego z zakresu metod i form wykonywania zadań w policyjnej izbie dziecka. W opinii przedstawicieli Mechanizmu należy poszerzyć ofertę szkoleń dla funkcjonariuszy zatrudnionych w Izbie. Zgodnie bowiem z zaleceniami Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT) *cały personel, łącznie z osobami wykonującymi wyłącznie obowiązki w zakresie dozoru, powinien przechodzić profesjonalne szkolenie, zarówno w czasie przyjęcia do pracy, jaki i w jej trakcie, a także otrzymywać odpowiednie wsparcie z zewnątrz oraz nadzór w wykonywaniu ich obowiązków. Ponadto zarządzanie takimi ośrodkami powinno być powierzone osobom z zaawansowanymi umiejętnościami przywódczymi, które mają zdolność skutecznego reagowania na złożone i rywalizujące ze sobą potrzeby, zarówno ze strony osób nieletnich, jak i personelu (§ 33 Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (99) 12]).* Stanowisko to znajduje odzwierciedlenie także w regułach międzynarodowych, zgodnie z którymi *personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematyczne szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka (pkt 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)).* W związku z powyższym Krajowy Mechanizm Prewencji jest przekonany o słuszności inicjatyw związanych z organizowaniem dla personelu policyjnych izb dziecka systematycznych i interdyscyplinarnych szkoleń i kursów w zakresie pracy z nieletnimi, a także udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.

Wśród kadry PID w Białymstoku zatrudnione są 3 kobiety. W przypadku umieszczenia w Izbie nieletniej, czynności związane z jej osadzeniem wykonuje

funkcjonariuszka. Warto również podkreślić, iż Komitet do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT) zaznacza, że *mieszany skład personelu pod względem płci jest ważnym środkiem zabezpieczenia przeciwko złemu traktowaniu w miejscach pozbawienia wolności. Obecność przedstawicieli płci męskiej i żeńskiej wśród personelu może mieć dobroczynny skutek zarówno pod względem etosu dozoru jak i w związku ze wspieraniem stopnia normalności w miejscach pozbawienia wolności* (§ 23 Dziesiąty Raport generalny CPT, [CPT/Inf (2000)13]).

4. Warunki bytowe

W dniu wizytacji w PID trwały prace remontowe obejmujące jeden z ciągów komunikacyjnych, pole spacerowe dla nieletnich, szatnię funkcjonariuszy. Modernizacją ma być objęty także system monitoringu. Monitoring wyposażony zostanie w funkcję przechowywania nagrań przez okres wymagany w obowiązujących przepisach, a wszystkie kamery zostaną wymienione na kamery na podczerwień.

Czynności związane z przyjęciem i zwolnieniem nieletniego realizowane są przy stoliku zlokalizowanym tuż przy wejściu do dyżurki funkcjonariuszy. Do dyspozycji nieletnich przebywających w PID przeznaczono 3 czteroosobowe pokoje wyposażone jedynie w łóżka. Pokoje są przestronne i gwarantują dopływ światła dziennego. W dniu wizytacji były one czyste i wolne od nieprzyjemnych zapachów. W Izbie przyjęto umowny podział pokoi na przeznaczone dla chłopców oraz dla dziewcząt.

Na zewnątrz budynku usytuowano plac spacerowy. W dniu wizytacji był on wyłączony z eksploatacji z uwagi na prowadzenie wspomnianych prac remontowych. Zgodnie z przekazanymi informacjami na polu zostanie zamontowany monitoring oraz kosz do gry w koszykówkę.

W łazience dla nieletnich znajdują się dwa stanowiska do kąpieli pod prysznicem, dwa sedesy oraz dwie unywalki. Łazienkę urządzono w sposób zapewniający intymność osobom z niej korzystającym. W dniu wizytacji

znajdowały się w niej ręczniki oraz podstawowe przybory higieniczne (mydło i papier toaletowy). Łazienka była czysta i wolna od nieprzyjemnych zapachów.

W Izbie znajduje się pokój izolacyjny, gdzie umieszcza się nieletniego nietrzeźwego lub stwarzającego swoim zachowaniem zagrożenie dla życia lub zdrowia własnego albo innych. Pomieszczenie to jest dwuosobowe, a jego wyposażenie stanowią podesty do spania. W dniu wizytacji było ono zadbane i czyste.

Pomieszczenie kuchenne w PID, z uwagi na przygotowywanie posiłków dla nieletnich przez bufet znajdujący się na terenie Komendy Miejskiej Policji w Białymstoku pełni rolę jadalni. Jedynie nieletni przebywający w pokoju izolacyjnym spożywają posiłki na świetlicy. Kuchnię wyposażano w zlew, lodówkę, kuchenkę mikrofalową. Stan czystości pomieszczenia nie budził zastrzeżeń.

W magazynie Izby znajdowały się czyste materace, poduszki, koce, powłoczki, ręczniki, a także dresy, piżamy, skarpetki oraz kłapki dla nieletnich. Przedstawiciele KMP zwrócili jednak uwagę, iż nieletni przebywający w Izbie ubrany był w ciągu dnia w piżamę. Zgodnie z udzielonymi przez funkcjonariuszy informacjami sytuacja taka była spowodowana brakiem podkoszulek dla nieletnich, które udało się pozyskać dopiero w dniu poprzedzającym wizytację.

Należy zauważyć, iż zgodnie z §7.1 Regulaminu Pobytu w Izbie stanowiącym załącznik nr 12 do Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 czerwca 2012 r. w *sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb* (Dz. U. z dnia 6 czerwca 2012 r. poz. 638) nieletni na czas pobytu w izbie otrzymuje odzież, bieliznę i obuwie odpowiednie do pory dnia oraz roku. W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają doposażenie PID w odzież przeznaczoną na porę letnią.

5. Traktowanie

Nieletni, przebywający w Izbie w czasie wizytacji, w indywidualnej rozmowie z przedstawicielem Mechanizmu pozytywnie ocenił traktowanie przez personel. Podkreślił, iż czuje się w Izbie bezpiecznie, a na wszelkie jego prośby funkcjonariusze reagują bezzwłocznie. Chłopiec poinformował jednak przedstawiciela KMP, iż w trakcie konwoju do PID był popychany i szturchany przez _____ z Komendy Powiatowej Policji w Sejnach. Funkcjonariusz miał także straszyć nieletniego pobiciem.

W opinii przedstawicieli KMP przedstawione zdarzenie, w przypadku jego prawdziwości, należy uznać za niedopuszczalne. Zatrzymanie i izolacja stanowią dla młodego człowieka trudne przeżycie, wywołujące niejednokrotnie poczucie strachu i niepewności. Z uwagi na nieukształtowaną jeszcze osobowość oraz dojrzałość fizyczną i psychiczną dziecka, jest ono bardziej, aniżeli osoba dorosła, narażone na złe traktowanie oraz wszelkiego rodzaju nadużycia, przede wszystkim w okresie bezpośrednio po zatrzymaniu. Mając na uwadze powyższe osoby odpowiedzialne za zatrzymanie, konwojowanie i izolację nieletniego winny dbać o to, aby jego prawa były szczególnie chronione, bez względu na powód zatrzymania i uwięzienia. W tym miejscu warto także wskazać na regulację zawartą w Konwencji Praw Dziecka (Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526), zgodnie z którą każde dziecko pozbawione wolności należy traktować humanitarnie i z poszanowaniem wrodzonej godności jednostki ludzkiej (art. 37c).

Pomimo, iż nieletni nie wyraził zgody na ujawnienie swoich danych osobowych, co również uniemożliwia przedstawicielom Mechanizmu ich wskazanie w niniejszym raporcie, zgłoszona nieprawidłowość ma charakter na tyle poważny, że uzasadnia prośbę do Komenda Powiatowego Policji w Sejnach o wyjaśnienie powyższej sprawy.

Wątpliwości przedstawicieli KMP wzbudził również przyjęty w PID zakaz wchodzenia przez nieletnich do przeznaczonych dla nich pokoi w klapkach. Zgodnie z wyjaśnieniami kierownik Izby praktyka taka podyktowana jest względami bezpieczeństwa - nieletni nie mogą posiadać w pokojach butów, ani żadnych rzeczy, które ewentualnie mogłyby zostać użyte do dokonania

samouszkodzenia. Nie negując potrzeby zachowania ostrożności we wskazanym obszarze, w opinii przedstawicieli Mechanizmu zakaz wchodzenia przez nieletnich w klapy do pokoi wydaje się być nadmiernie restrykcyjny i pozbawiony racjonalnych przesłanek.

6. Prawo do informacji.

Regulamin Pobytu w Izbie wywieszony został w każdym pokoju dla nieletnich. Ponadto, zgodnie z przekazanymi przedstawicielom KMP informacjami, funkcjonariusz przyjmujący nieletniego przeprowadza z nim rozmowę, podczas której zapoznaje go z prawami, obowiązkami, zasadami pobytu w PID. Do protokołów zatrzymania, z którymi zapoznali się wizytujący, dołączone były oświadczenia nieletnich o zapoznaniu się z prawami i obowiązkami, rozkładem dnia, regulaminem pobytu oraz informacją o monitorowaniu pomieszczeń Izby.

W pokojach nieletnich zamieszczone były także telefony instytucji, do których wychowankowie mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw, w tym do: Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziego rodzinnego. Na wykazie brakowało jednak adresów tych instytucji, co przedstawiciele Mechanizmu zalecają uzupełnić.

7. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Z informacji przekazanych przez kierownik PID dotychczas żaden z zatrzymanych nieletnich nie korzystał z prawa do odwiedzin przez rodziców, opiekunów lub adwokata. W przypadku jednak zaistnienia takiej potrzeby możliwość odwiedzin byłaby każdorazowo uzależniona od zgody sądu. Nieletni umieszczeni w PID nie mają możliwości wykonywania rozmów telefonicznych.

Biorąc pod uwagę, że pobyt w Izbie może stanowić dla nieletniego trudne doświadczenie, to świadomość posiadania bliskich i utrzymywania z nimi kontaktu jest niezwykle potrzebna i może wpłynąć korzystnie na jego dalsze funkcjonowanie. W związku z tym przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji są zdania, iż należy dążyć, aby kontakt ten odbywał się w warunkach

zapewniających prywatność oraz swobodną wymianę zdań, oraz możliwy był również w formie telefonicznej.

Należy zwrócić uwagę, iż Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom (CPT), w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r. [(Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.); CPT (2005)3] zaleca, *aby władze polskie podjęły następujące kroki w policyjnych izbach dziecka: stworzenie większych możliwości podtrzymywania kontaktów z rodzinami, szczególnie należy pozwolić na regularne wizyty rodzin, poza wyjątkowymi przypadkami, które są umotywowane okolicznościami. Nadto, dzieci powinny mieć pozwolenie na korzystanie z telefonu (paragraf 44).*

8. Prawo do ochrony zdrowia.

Zgodnie z udzielonymi wizytującym informacjami badaniom lekarskim przed umieszczeniem w Izbie są poddawani nieletni z widocznymi obrażeniami ciała, będący pod wpływem alkoholu oraz nieletni żądający przeprowadzenia badania.

Pomimo, iż obowiązujące przepisy w zakresie funkcjonowania policyjnych izb dziecka nie określają takiego obowiązku przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji stoją na stanowisku, iż każdego nowoprzyjętego nieletniego należy poddawać badaniu lekarskiemu. Podobne zdanie wyraził Komitet ds. Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu oraz Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT), w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r. [(Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.); CPT (2005)3].

Analiza dokumentacji znajdującej się w Izbie wykazała, że nie zawsze na zaświadczeniu lekarskim odnotowywana jest godzina przeprowadzonego badania. Sposób prowadzenia dokumentacji zależy od lekarza prowadzącego badania, należy zauważyć jednak, że dysponentami dokumentacji medycznej osób zatrzymanych są funkcjonariusze Policji. Przedstawiciele Mechanizmu każdorazowo formułują zalecenie dotyczące zwracania uwagi na prawidłowość uzupełniania dokumentacji przez osoby udzielające świadczeń medycznych - odnotowanie daty, godziny przeprowadzonego badania, dokładny opis stanu osoby

przebywającej w Izbie. Dzięki takiemu rozwiązaniu, w przypadku wystąpienia zdarzenia nadzwyczajnego, możliwe będzie szczegółowe określenie czasu przeprowadzenia badania i tym samym zabezpieczenie funkcjonariuszy pełniących służbę w PID przed ewentualną odpowiedzialnością.

11. Oddziaływania kulturalno-oświatowe

PID dysponuje świetlicą dla nieletnich oraz salą do zajęć ruchowych. Wyposażenie świetlicy stanowią telewizor, odtwarzacz dvd, ławki i krzesła, a sali do zajęć ruchowych – stół do ping-ponga oraz materace do ćwiczeń. W czasie wizytacji sala do zajęć ruchowych była, z uwagi na prowadzony remont, czasowo przekształcona w szatnię dla funkcjonariuszy. Nieletni, obok wymienionego sprzętu, mogą również korzystać ze stołu do gry w *piłkarzyki* zlokalizowanego na korytarzu obok wejścia do świetlicy.

Biblioteczka podręczna zlokalizowana jest w dyżurce funkcjonariuszy pełniących służbę w PID. Zgodnie z przekazanymi informacjami znajdujące się w niej pozycje w większości zostały zakupione ze środków własnych funkcjonariuszy.

W *Porządku Dnia Izby* przewidziane są zajęcia dydaktyczne, wychowawczo-opiekuńcze, kulturalno-oświatowe, rekreacyjno-sportowe, a także zajęcia indywidualne w sypialniach – czytanie prasy i książek. Izba nie dysponuje jednak żadnym programem zajęć dla nieletnich. Według wyjaśnień kierownik placówki zajęcia dydaktyczne organizowane dla nieletnich prowadzone są w formie uzupełniania zaległości szkolnych, a wszelkie informacje na ten temat włączane są do dokumentacji nieletnich. Do dokumentacji nieletnich, z którą zapoznali się wizytujących informacje takie nie były jednak dołączone, a analiza książki przebiegu służby wykazała, iż nieletni spędzają czas głównie na oglądaniu telewizji, filmów na dvd oraz czytaniu prasy.

W ocenie przedstawicieli KMP należy opracować ofertę oddziaływań skierowanych do nieletnich, tak aby faktycznie stanowiła one odzwierciedlenie przyjętego w PID porządku dnia. Warto podkreślić także, że zgodnie z zaleceniami Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom (CPT), zawartymi w

sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r. [(Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.) CPT (2005)3] w policyjnych izbach dziecka należy podejmować działania zmierzające do prowadzenia konstruktywnych zajęć dla zatrzymanych dzieci z naciskiem położonym na edukację (paragraf 44).

12. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

Komendantowi Miejskiemu Policji w Białymstoku:

1. organizowanie dla funkcjonariuszy zatrudnionych w PID systematycznych i interdyscyplinarnych szkoleń i kursów w zakresie pracy z nieletnimi oraz kursu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej;
2. wyeliminowanie zakazu wchodzenia przez nieletnich w klapkach do pokoi;
3. umożliwienie nieletnim korzystania z telefonu;
4. opracowanie oferty zajęć dla zatrzymanych nieletnich;
5. przeznaczenie środków finansowych na zakup prasy i książek do biblioteczki Izby;
6. uzupełnienie adresów instytucji, do których nieletni mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw;
7. zwrócenie uwagi na rzetelność wypełniania przez lekarzy zaświadczeń lekarskich dotyczących możliwości osadzenia w Izbie.

Komendantowi Powiatowemu Policji w Sejnach:

1. przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego dotyczącego sytuacji opisanej w pkt 5. Raportu.